

УДК 343.3

Антон Монаєнко,докт. юрид. наук, професор,
заслужений юрист України,

Інститут законодавства Верховної Ради України

ЗАКОННЕ ЗАТРИМАННЯ ТА АРЕШТ ОСОБИ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ І КОНТРАБАНДУ З УРАХУВАННЯМ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

У статті зазначено, що з метою припинення порушення митних правил, встановлення особи, яка вчинила порушення митних правил, а також для складення протоколу про порушення митних правил може бути здійснене адміністративне затримання особи. Наведено обставини відповідно до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини, коли особа може бути затримана для виконання обов'язків, встановлених митним законодавством. Проаналізовано застосування таких запобіжних заходів, як домашній арешт, тримання під вартою, законне затримання особи без ухвали слідчого судді за контрабанду, що підпадають під дію Кримінального кодексу України.

Ключові слова: митні правила, митний огляд, правова визначеність, контрабанда, затримання, арешт, досудове розслідування.

Постановка проблеми. Порушення митних правил та боротьба з контрабандою останнім часом набувають дедалі більшої уваги з боку правоохоронних органів у світлі оголошених Кабінетом Міністрів України першочергових заходів протидії цим явищам спільно з Міністерством внутрішніх справ України та Національною поліцією України. Україна щороку втрачає близько 105 млрд грн через 15 контрабандних схем. Це близько 10% державного бюджету, а також більше ніж бюджет Міністерства оборони України та Міністерства внутрішніх справ України.

Крім того, Кабінет Міністрів України вирішив ввести експеримент на митницях: з 21 червня до 31 грудня поліцейські зможуть цілодобово перебувати в зонах митного контролю з органами Державної фіскальної служби України для виявлення фактів порушення митних правил. Хоча відповідно до ч. 2 ст. 332 чинного Митного кодексу України переміщення через межі зони митного контролю та в межах цієї зони товарів, транспортних засобів, громадян, які не перетинають митний кордон України, посадових осіб інших, крім митниць, територіальних органів центрального органу виконавчої влади допускаються лише з письмового дозволу керівника відповідної митниці (митного поста). Особам, допущеним у зону митного контролю, забороняється втручатися в дії посадових осіб митниці (митного поста), які здійснюють митний контроль і митне оформ-

лення, а також вчиняти будь-які дії щодо товарів, транспортних засобів, інших осіб, які перебувають у зоні митного контролю, якщо інше не передбачено законом.

Метою статті є аналіз законного затримання та арешту особи за порушення митних правил і контрабанду з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 507 Митного кодексу України з метою припинення порушення митних правил, встановлення особи, яка вчинила порушення митних правил, а також для складення протоколу про порушення митних правил, якщо його неможливо скласти на місці вчинення правопорушення, допускається адміністративне затримання особи, яка вчинила таке порушення, на строк до 3 годин [3].

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 582 Митного кодексу України посадові особи органів доходів і зборів під час виконання службових обов'язків мають право застосовувати фізичну силу для припинення порушень митних правил, затримання осіб, які їх вчинили, подолання опору законним розпорядженням або вимогам посадових осіб органів доходів і зборів [3].

Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 583 Митного кодексу України посадові особи органів доходів і зборів під час виконання службових обов'язків мають право застосовувати наручники, гумові кийки, слезоточиві речовини,

обладнання для відкриття приміщень, засоби для примусової зупинки транспортних засобів та інші спеціальні засоби для затримання правопорушників, їх доставки до службового приміщення органу доходів і зборів, якщо ці особи чинять опір та іншу протидію або можуть завдати шкоди оточуючим чи собі [3].

Відповідно до п. п. «b» та «c» ч. 1 ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом: b) законний арешт чи затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом; c) законний арешт чи затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу, за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення.

Друга частина п. «b» ч. 1 ст. 5 Конвенції передбачає ситуації, коли особа може бути затримана для виконання обов'язків, встановлених законом. Прикладами таких обов'язків може бути виконання конкретних митних обов'язків, наприклад сплата мита під час ввезення на митну територію певного товару. При цьому йдеться про виконання чіткого й конкретного обов'язку, а не про виконання загального обов'язку виконувати закон, конституцію (наприклад, рішення Європейського суду з прав людини в справі «Енгель проти Нідерландів» 1976 р.).

Наведемо інший один приклад щодо виконання певного обов'язку. Заявника в справі «Надточій проти України» (2002 р.) визнано винним у тому, що він не вивіз автомобіль за митну територію та втратив його (ст. 112 Митного кодексу України, чинного на той час). Транспортний засіб підлягав конфіскації, проте оскільки місцезнаходження автомобіля було невідоме, то згідно з п. 3 ст. 149 Митного кодексу України було застосовано стягнення в сумі 9833,57 грн (приблизно 1525,15 євро) – еквівалент вартості автомобіля. На думку Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), Митний кодекс України регулює відносини, пов'язані з митними правопорушеннями, адже його розділ VII містить норми щодо контрабанди та посилання на кримінальне законодавство, а розділ VIII Митного кодексу України, положення якого застосовуються в справі заявника, стосується порушень митних правил. Необхідно зазначити, що

ст. 139 Митного кодексу України містить положення про адміністративні стягнення, такі як попередження, штраф і конфіскація. Останні два стягнення застосовуються за порушення митних правил відповідно до ст. ст. 112, 113 Митного кодексу України. ЄСПЛ зазначив, що ці положення Митного кодексу України безпосередньо поширюються на всіх громадян, які перетинають кордон, та регулюють їх поведінку шляхом застосування стягнень, що є як покаранням за невиконання певного митного обов'язку, так і стримуванням від порушення митних правил.

У справі «Чиула проти Італії» (1989 р.) особі було запропоновано змінити свою поведінку відповідно до чинного законодавства, а коли вона не виконала цей, на її думку, розпливчатий обов'язок, вона була затримана. ЄСПЛ вважав цей обов'язок не досить чітким і конкретним, а отже, такий обов'язок не може бути виправданим на підставі п. «b» ч. 1 ст. 5 Конвенції. Також ЄСПЛ вважав цей обов'язок таким, що не відповідає принципу правової визначеності.

Однією зі складових частин принципу верховенства права вважають принцип правової визначеності, реалізація якого має полягати в дотриманні зрозумілості, несуперечливості правових приписів, виражених у нормативно-правових актах. Принцип правової визначеності варто пов'язувати, на нашу думку, не лише з вимогами зрозумілості, чіткості норми права, а й із тим, що норми права мають бути спрямовані на забезпечення постійної прогнозованості ситуацій та правових відносин.

ЄСПЛ неодноразово звертав увагу на недосконалість чинного законодавства країн і необхідність дотримуватись принципу правової визначеності. У його рішенні в справі «Салов проти України» (2005 р.) зазначено, що однією з вимог заявника було те, що п. 2 ст. 127 Кримінального кодексу України (1960 р.) не може бути застосований до його дій, оскільки зазначене положення сформульоване настільки нечітко, що він не міг передбачати, що за цей вчинок його можуть позбавити волі. На переконання заявника, його дії підпадали під ст. 186-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення, тому його не можна було карати за поширення інформації (п. 103). У зв'язку із цим ЄСПЛ у рішенні зауважує, що однією з вимог, яка постає з вислову «передбачений законом», є передбачуваність відповідних заходів. Та чи інша норма не може вважатися «законом», якщо її не сформульовано з достатньою чіткістю, щоб громадянин міг регулювати свою поведінку: він повинен мати можливість (за необхідності та за належної

правової допомоги) передбачити наслідки, до яких може призвести певна дія. Також у п. 108 рішення ЄСПЛ у справі «Салов проти України» підкреслюється, що рівень передбачуваності значною мірою залежить від змісту заходу, сфери, яку він має охопити, а також кількості й статусу тих, до кого він застосовується.

У рішенні ЄСПЛ у справі «Єлоєв проти України» (2008 р.) зазначено, що суд вважає відсутність чітко сформульованих положень, які б визначали, чи можливо належним чином продовжити (якщо так, то за яких умов) застосування на стадії судового слідства запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, обраного на визначений період на стадії досудового слідства, такою, що не відповідає критерію передбачуваності закону для цілей п. 1 ст. 5 Конвенції. Суд у п. 53 рішення також зазначив, що практика, яка виникла у зв'язку із законодавчою прогалиною та яка зумовлює тримання особи під вартою протягом необмеженого й непередбачуваного строку за обставин, коли таке тримання не передбачається ні конкретним положенням законодавства, ні будь-яким судовим рішенням, сама по собі суперечить принципу юридичної визначеності, який імплікований Конвенцією та становить один з основних елементів верховенства права.

У п. 19 рішення ЄСПЛ у справі «Новік проти України» (2008 р.) суд зазначив, що коли йдеться про позбавлення свободи, то надзвичайно важливою умовою є забезпечення загального принципу юридичної визначеності. Вимога якості закону в розумінні п. 1 ст. 5 Конвенції означає, що коли національний закон передбачає можливість позбавлення свободи, то такий закон має бути досить доступним, чітко сформульованим і передбачуваним у своєму застосуванні для того, щоб виключити будь-який ризик свавілля.

У рішенні ЄСПЛ у справі «S.W. проти Сполученого Королівства» (1995 р.) зазначено, що багато законів неминуче виражені термінами, які більшою чи меншою мірою є незрозумілими. Так, у п. 35 цього рішення говориться, що ст. 7 Кримінального кодексу Сполученого Королівства не обмежується заборонаю застосування зворотної сили в кримінальному праві на шкоду обвинуваченому; вона в ширшому сенсі говорить про інші принципи кримінального права *nullum crimen, nulla poena sine lege*, а також про принцип, згідно з яким кримінальний закон не повинен тлумачитись розширено на шкоду обвинуваченому, наприклад, за аналогією. Із цих принципів постає, що будь-який злочин має бути чітко визначений у законі,

причому необхідно, щоб кожен міг зрозуміти з тексту відповідної норми (у разі необхідності за допомогою тлумачення, наданого їй судами), яка дія чи бездіяльність тягне за собою кримінальну відповідальність. У п. 36 цього ж рішення зазначається, що як би чітко не була сформульована норма в будь-якій системі права, у тому числі кримінального, неминучим є елемент судового тлумачення. Коли йдеться про закон, то ст. 7 Кримінального кодексу Сполученого Королівства має говорити про писане й неписане право, яке проходить через усі статті Конвенції та володіє необхідними якостями, у тому числі доступністю й передбачуваністю. Причому під писаним правом маються на увазі не тільки акти, які мають меншу юридичну силу, ніж закони, а й рішення судів, у яких дається їх тлумачення.

Особливий інтерес щодо вимоги чіткості та передбачуваності закону представляє рішення ЄСПЛ у справі «Олександр Волков проти України» (2013 р.). Порухення принципу юридичної визначеності констатоване ЄСПЛ з огляду на відсутність у законодавстві України положень щодо строків давності притягнення судді до відповідальності за порушення присяги в контексті дотримання вимог якості закону під час перевірки виправданості втручання в права, гарантовані ст. 8 Конвенції. Так, відповідно до п. 170 цього рішення формулювання національного законодавства має бути досить передбачуваним, щоб дати особам адекватну вказівку щодо обставин та умов, за яких державні органи мають право вдаватися до заходів, що вплинуть на їхні конвенційні права (див. п. 39 рішення ЄСПЛ у справі «С.Г. та інші проти Болгарії» (С.Г. and Others v. Bulgaria) 2008 р.). Крім того, законодавство повинне забезпечувати певний рівень юридичного захисту проти свавільного втручання з боку державних органів. Існування конкретних процесуальних гарантій у цьому контексті є необхідним. Те, які саме гарантії вимагатимуться, певною мірою залежатиме від характеру й масштабів зазначеного втручання (див. рішення ЄСПЛ у справі «Р.Г. та J.H. проти Сполученого Королівства» (P.G. and J.H. v. the United Kingdom) 2001 р.).

Відповідно до п. 178 рішення ЄСПЛ у справі «Олександр Волков проти України» (2013 р.) у контексті дисциплінарного права під час оцінки чіткості законодавчих актів має існувати розумний підхід, оскільки загальне формулювання *actus reus* таких правопорушень є питанням об'єктивної необхідності. Інакше законодавчий акт не буде всебічно охоплювати питання та вимагатиме постійного перегляду й внесення змін, щоб

відповідати новим обставинам, які виникають на практиці. Отже, опис правопорушення в законодавчому акті, який ґрунтується на переліку конкретних видів поведінки, проте має загальне та необмежене кількісно застосування, не забезпечує гарантії належного вирішення питання передбачуваності закону. Мають бути визначені й вивчені інші фактори, що впливають на якість правового регулювання та адекватність юридичного захисту від свавілля.

Відповідно до рішення Конституційного Суду України від 29 червня 2010 р. № 17-рп/2010 у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) абз. 8 п. 5 ч. 1 ст. 11 Закону України «Про міліцію» одним з елементів верховенства права є принцип правової визначеності, у якому стверджується, що обмеження основних прав людини й громадянина та втілення цих обмежень на практиці допустиме лише за умови забезпечення передбачуваності застосування правових норм, встановлюваних такими обмеженнями. Тобто обмеження будь-якого права має базуватись на критеріях, які дадуть змогу особі відокремлювати правомірну поведінку від протиправної, передбачати юридичні наслідки своєї поведінки.

Відповідно до пп. 5.4 п. 5 рішення Конституційного Суду України від 22 вересня 2005 р. № 5-рп/2005 у справі про постійне користування земельними ділянками суд вказав, що з конституційних принципів рівності та справедливості постає вимога визначеності, ясності й невизначеності правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженість трактування в правозастосовній практиці та неминуче призводить до сваволі.

У справі «Маквей, Оніл та Еванс проти Великобританії» (1981 р.), де предметом розгляду був обов'язок пасажера, який в'їжджав до Великої Британії, не перешкоджати митному огляду, ЄСПЛ дійшов висновку, що цей обов'язок сформульований досить чітко й зрозуміло та відповідає принципу правової визначеності. Тому цей обов'язок відповідає п. «b» ч. 1 ст. 5 Конвенції.

ЄСПЛ назвав декілька факторів, які впливають на віднесення обов'язків до сфери дії цієї норми права (зокрема, п. «b» ч. 1 ст. 5 Конвенції):

- характер обов'язку;
- чи відповідає його виконання питанням наполегливої необхідності;
- чи можна на розумній підставі забезпечити виконання обов'язку іншим способом.

ЄСПЛ застосував у цій справі принцип справедливого балансу між необхідністю

в демократичному суспільстві негайного виконання такого обов'язку та правом на свободу чи вільне володіння своїм майном.

Деякі національні суди у виконанні питань наполегливої необхідності застосовують положення Конвенції та посилаються на рішення ЄСПЛ у справі «Ісмаїлов проти Росії» (2007 р.) під час вирішення питання про застосування стягнення у вигляді конфіскації за порушення митних правил. Так, відповідно до п. 33 цього рішення щодо загального інтересу, якому могло служити втручання держави, ЄСПЛ зазначає, що держави мають законний інтерес і водночас обов'язок згідно з різними міжнародними договорами, такими як Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності, вживати заходи з метою виявлення й контролю руху грошових коштів через кордони, оскільки великі суми готівки можуть використовуватись для відмивання незаконних доходів, торгівлі наркотиками, фінансування тероризму або вчинення інших серйозних фінансових злочинів. Загальна вимога про декларування, що поширюється на будь-яку особу, яка перетинає кордон держави, попереджає приховані ввезення та вивезення грошових коштів із країни, і конфіскаційний захід, який тягне за собою недекларування коштів митному органу, є частиною загальної регулятивної системи, покликаної боротися з такими злочинами. Отже, ЄСПЛ вважає, що конфіскація відповідала суспільному інтересу та була покаранням пана Ісмаїлова, проте вона була непропорційною, оскільки становила індивідуальний і надмірний характер для заявника, що порушувало справедливий баланс між заходами, вжитими для забезпечення загальних інтересів суспільства, та потребою заявника в захисті свого права на мирне володіння майном.

Таким чином, застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини під час вирішення справ про порушення митних правил позитивно впливає на практику національних судів, сприяє її узгодженню з міжнародними стандартами та забезпечує належне дотримання прав людини.

За ст. ст. 201 та 305 Кримінального кодексу України за контрабанду особа притягується до кримінальної відповідальності [2]. Відповідно, злочини, передбачені цими нормами Кримінального кодексу України, за ст. 216 Кримінального процесуального кодексу України належать до підслідності Служби безпеки України, яка здійснює досудове розслідування [1].

Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПКУ) регламентує

застосування до порушника за ухвалою слідчого судді затримання як тимчасовий запобіжний захід у кримінальному провадженні (ст. ст. 184–190 КПКУ) та такі запобіжні заходи, як домашній арешт і тримання під вартою (ст. 176 КПКУ), а також законне затримання особи без ухвали слідчого судді (під час вчинення злочину на місці та безпосередньо відразу після вчинення злочину), що регулюється ст. 206 КПКУ [1].

Відповідно до п. 5 ст. 9 КПКУ кримінальне процесуальне законодавство України застосовується з урахуванням практики ЄСПЛ [1].

Пункт «с» ч. 1 ст. 5 Конвенції дозволяє затримання чи арешт за обґрунтованою підозрою в здійсненні правопорушення або у випадку, коли є достатні підстави вважати, що необхідно попередити здійснення особою правопорушення або попередити її переховування після його здійснення. Ця норма вже стосується кримінального судочинства, і щоб арешт (за нашим КПКУ – домашній арешт, тримання під вартою) або затримання відповідали цій нормі, має бути присутня мета арешту чи затримання – порушення кримінального провадження. Той факт, що арешт або затримання можуть закінчитися звільненням особи з-під варти, не здійснює істотного впливу на їх відповідність п. «с» ч. 1 ст. 5 Конвенції.

У справі «Броган проти Великобританії» (1988 р.) арешт не призвів до подальших дій влади, підозру особі не було вручено, особу не було доставлено до компетентного судового органу для застосування відповідного запобіжного заходу. ЄСПЛ встановив, що порушення п. «с» ч. 1 ст. 5 Конвенції не було, оскільки поліція, здійснюючи арешт, у подальшому переконалася в непричетності цих осіб до здійснення правопорушення та припинила досудове розслідування. Проте арешт не мав на меті розслідування кримінального провадження, адже необхідність такого розслідування могла бути встановлена після допиту заарештованої особи, що й було зроблено.

Важливість наявності мети розслідування злочину для відповідності арешту чи затримання п. «с» ч. 1 ст. 5 Конвенції була підтверджена в рішенні ЄСПЛ у справі «Чіула проти Італії» (1989 р.). Підозрюваний у членстві в злочинному угрупованні пан Чіула був затриманий і доставлений до суду з метою отримання санкції на примусове перебування в слідчому ізоляторі. Певна річ, що участь у злочинному угрупованні є серйозним кримінальним злочином, проте в цьому випадку особа була затримана за недоведеною підозрою в такій діяльності, ме-

тою арешту було не кримінальне переслідування та покарання, а потенційна небезпека для суспільства цієї особи. Це був попереджувальний захід, який жодним чином не підпадав під поняття законного затримання чи арешту та не був пов'язаний із кримінальним процесом. Крім цього, у такому разі потрібно вести мову про конкретне правопорушення (коли затримання відбувається в межах кримінальних проваджень). У наведеній справі цього також не спостерігалось. Таким чином, позбавлення особи свободи не для мети кримінального переслідування суперечить п. «с» ч. 1 ст. 5 Конвенції згідно з рішенням ЄСПЛ.

Дуже важливим є значення концепції обґрунтованої підозри, яка міститься в п. «с» ч. 1 ст. 5 Конвенції. ЄСПЛ трактує це поняття у своїх рішеннях як наявність фактів та інформації, з яких об'єктивний спостерігач може зробити висновок про скоєння особою злочину (див. рішення ЄСПЛ у справі «Фокс, Кемпбел і Хартлі проти Великобританії» 1990 р.).

Для визнання підозр обґрунтованими необхідно дослідити всі наявні в справі обставини на момент арешту (затримання).

Цьому твердженню кореспондує ч. 2 ст. 9 КПКУ, відповідно до якої прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий зобов'язані всебічно, повно й неупереджено дослідити обставини кримінального провадження, виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставини, що пом'якшують чи обтяжують його покарання, надати їм належну правову оцінку та забезпечити прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень [1].

У рішенні ЄСПЛ у справі «Фокс, Кемпбел і Хартлі проти Великобританії» (1990 р.) зазначається, що підозра має бути добросовісною, тобто особа, яка здійснила затримання самостійно, суб'єктивно має вважати, що такі підозри в неї є. Проте цього недостатньо, вирішальними є об'єктивні дані про причетність особи до здійснення правопорушення. Такими даними можуть бути дії самого підозрюваного, наявність доказових документів, показання свідків. А такі дані, як раса, національність, самі по собі поза зв'язком з іншими об'єктивними даними не можуть свідчити про обставини, що вказують на причетність особи до скоєного злочину.

Цьому рішенню ЄСПЛ у частині визначення доказової бази кореспондує під час визначення факту здійснення контрабанди ст. 84 КПКУ, відповідно до якої доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані в передбаченому КПКУ порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий

суддя та суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. Процесуальними джерелами доказів є показання, речові докази, документи, висновки експертів [1].

Крім того, у справі «Фокс, Кемпбел і Хартлі проти Великобританії» ЄСПЛ зауважив, що наявність тільки інформації про те, що особа брала участь у злочинній діяльності, не є достатньою підставою для визнання наявності обґрунтованої підозри за суттю п. «с» ч. 1 ст. 5 Конвенції.

Далі необхідно проаналізувати домашній арешт та тримання під вартою.

Частина 3 ст. 5 Конвенції говорить, що кожен, кого заарештовано або затримано згідно з положеннями пп. «с» п. 1 цієї статті, має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути зумовлене гарантіями з'явитися на судові засідання.

За практикою ЄСПЛ (див. справи «Вемхов проти Австрії» 1968 р., «Матцеттер проти Австрії» 1969 р., «Летелієр проти Франції» 1991 р.) особа має бути звільнена до суду, якщо держава не може продемонструвати, що в неї є обґрунтовані й достатні причини для подальшого утримання під вартою. ЄСПЛ називає такі чотири підстави: небезпеку втечі, втручання в перебіг розслідування (змова з іншими учасниками процесу, знищення доказів, документів, вплив на свідків), попередження злочину та підтримку правопорядку.

Роль судді в застосуванні таких запобіжних заходів полягає в тому, що має бути здійснено перевірку обґрунтованості затримання (арешту). Одних лише доводів, що особа може переховуватись від правосуддя або здійснювати вплив на свідків, недостатньо. Такі клопотання правоохоронних органів щодо застосування запобіжних заходів до осіб мають бути обґрунтовані, доведені належним чином і в порядку, передбаченому законом. І чим більше тривалість утримання під вартою або домашнього арешту, тим більш обґрунтованими мають бути доводи, надані владою під час посилання на одну чи декілька з наведених вище підстав (наприклад, втручання в перебіг розслідування). Обґрунтованість таких доводів постає з рішення ЄСПЛ у справі «Москаленко проти України» (2010 р.). Так, зокрема, відповідно до п. 6 цього рішення ЄСПЛ зазначив, що тримання заявника під вартою було необхід-

ним для забезпечення належного ходу провадження, враховуючи ризик того, що заявник може переховуватись від слідства й суду та заважати слідству. Однак суд не навів підстав для такого висновку. Суд також наголосив на тяжкості злочинів, імовірно скоєних заявником.

У рішенні ЄСПЛ у справі «Ілійков проти Болгарії» (2001 р.) суд зазначає, що органи судової влади неодноразово посилалися на ймовірність того, що до заявника може бути застосоване суворе покарання, враховуючи тяжкість злочинів, у скоєнні яких він обвинувачувався. У цьому контексті ЄСПЛ нагадує, що суворість покарання, яке може бути призначене, є належним елементом під час оцінки ризику переховування від суду чи скоєння іншого злочину. Суд визнає, що з огляду на серйозність висунутих щодо заявника обвинувачень державні органи могли виправдано вважати, що такий ризик існує. Однак ЄСПЛ неодноразово встановлював, що сама по собі тяжкість обвинувачення не може слугувати виправданням тривалих періодів тримання під вартою.

У рішенні ЄСПЛ у справі «Невмержицький проти України» (2003 р.) щодо ризику того, що заявник переховуватиметься від слідства й суду та примушуватиме свідків давати неправдиві показання, суд зазначає, що у своїх рішеннях про тримання заявника під вартою чи продовження тримання під вартою органи державної влади не вказали жодних конкретних причин, на підставі яких вони дійшли такого висновку. Крім того, у міру прогресу провадження та завершення збирання доказів ризик того, що заявник загрожуватиме певним свідкам, також ставав дедалі меншим.

Висновки.

Таким чином, з метою припинення порушення митних правил, встановлення особи, яка вчинила порушення митних правил, а також для складення протоколу про порушення митних правил може бути здійснене адміністративне затримання особи.

Нами наведено обставини, коли особа може бути затримана для виконання обов'язків, встановлених митним законодавством, відповідно до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини, а також проаналізовано застосування таких запобіжних заходів, як домашній арешт, тримання під вартою, законне затримання особи без ухвали слідчого судді за контрабанду.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9–12. Ст. 88.

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131.

3. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 44–48. Ст. 552.

В статті указано, що з метою припинення порушення митних правил, встановлення особи, що сколила порушення митних правил, а також для складання протокола о порушенні митних правил може бути здійснено адміністративне задержание особи. Приведено обставини в відповідності з Конвенцією о захисті прав человека и основных свобод и практикой Европейского суда по правам человека, когда лицо может быть задержано для выполнения обязанностей, установленных таможенным законодательством. Проанализировано применение таких мер, как домашний арест, содержание под стражей, законное задержание лица без постановления следственного судьи за контрабанду, подпадающих под действие Уголовного кодекса Украины.

Ключевые слова: таможенные правила, таможенный досмотр, правовая определенность, контрабанда, задержание, арест, досудебное расследование.

The article states that in order to stop the violation of customs rules, the establishment of a person who committed a violation of customs rules, as well as for the drafting of a protocol on violation of customs rules may be carried out administrative detention of a person. The circumstances are set out in accordance with the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the practice of the European Court of Human Rights where a person may be detained for the performance of duties established by the customs legislation. The application of such preventive measures as domestic arrest, detention, lawful detention of a person without the approval of an investigating judge for smuggling, which is subject to the Criminal Code of Ukraine, has been analyzed.

Key words: customs rules, customs inspection, legal certainty, smuggling, detention, arrest, pretrial investigation.

